

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра англійської філології та світової літератури імені професора
Олега Мішукова

МОВНИЙ ЕГОЦЕНТРИЗМ В АМЕРИКАНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ:
КОГНІТИВНО-СЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 08-202 групи

Спеціальності: 035 Філологія

Спеціалізації: 035.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

Освітньо-професійної програми: Філологія (германські мови та літератури (переклад включно)), перша – англійська

Зима Єлизавета Миколаївна

Керівниця: кандидатка філологічних наук,
доцентка Поторій Наталія Володимирівна

Рецензентка: кандидатка філологічних наук,
доцентка Ковбасюк Лариса Анатоліївна

Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади дослідження егоцентризму в різних наукових парадигмах	6
1.1 Передумови розвитку «EGO» як динамічної одиниці егоцентричного мовного простору	6
1.2 Когнітивно-семіотичний потенціал егоцентризму	12
РОЗДІЛ 2. Специфіка актуалізації мовного егоцентризму як самореферентного компонента поетичного тексту	18
2.1 Концептуальний простір егоцентризму в американському поетичному мовленні	18
2.2 Особливості мовного вираження егоцентризму у віршованих текстах американської поезії	32
ВИСНОВКИ	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Феномен егоцентризму як розуміння дійсності, де найвищою метою всіх подій є людина, репрезентований значними змінами реалій людського повсякденного досвіду, ідеалістичними уявленнями про особисту значущість і неповторність її соціальної, фізичної та духовної природи, саморефлексією, а також високим рівнем суб'єктивності. Так, у сучасному світі мовна особистість вибаглива та амбіційна, виступає координатором мовленнєвої ситуації, порівнює та оцінює з індивідуальної точки зору конкретні обставини, за яких здійснюється акт мовлення, наділена лінгвокреативністю, як здатністю продукувати інноваційні відтінки і значення задля розвитку суб'єктивно-унікальної мовної площини.

Актуальність теми, певною мірою, пояснюється тенденцією лінгвістичних розвідок у межах когнітивно-семіотичної парадигми досліджувати мовні феномени з виявом антропологічних відбитків у їх структурі. Прагненням дослідити егоцентризм мовлення та мислення, як головної засади розвитку мовної концептуалізації світу.

Зв'язок роботи з науковими темами. Магістерське дослідження відповідає профілю досліджень, що проводяться на кафедрі англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова Херсонського державного університету в межах програми 0117U003763 «Вплив лінгвальних та екстралінгвальних чинників на формування фахівця з іноземних мов у сучасному мультикультурному просторі».

Мета дослідження полягає у виявленні тенденцій еволюції егоцентризму, а також описі комплексу лінгвістичних засобів реалізації самореферентності в американському поетичному мовленні. Мета дослідження вимагає вирішення наступних **завдань**:

- 1) Охарактеризувати філософський, психологічний, лінгвопоетологічний та когнітивно-семіотичний аспекти егоцентризму;
- 2) Розглянути еволюційну модель егоцентризму у концептуальній та вербальній площинах;
- 3) Визначити роль та місце мовця-суб'єкта, його прагматичні мотиви в егоцентричному просторі;
- 4) Описати засоби вираження і маніфестації Его у контексті мовленнєвої ситуації;
- 5) Виявити ключові фактори, що впливають на ступінь егомаркованості фрагменту поетичного тексту;

Об'єктом дослідження виступає мовний егоцентризм у віршованих текстах американської поезії.

Предметом дослідження слугують лінгвістичні засоби і механізми репрезентації Его у структурі поетичного твору.

Матеріалом аналізу слугували 17 поетичних текстів американських авторів різних періодів.

Теоретико-методологічне підґрунтя становлять базові положення і концепції авторитетних вчених у сфері когнітивної поетики, лінгвокультурології, художньої концептології: Р.О. Якобсона, Б. Рассела, І.М. Колегаєвої, Н.В. Петренко, Н.О. Ємець, В.А. Гурсєва, Ш. Баллі, когнітивно-поетологічного аналізу В.Г. Ніконової, методика реконструкції поетичних словесних образів Л.І. Белехової, теорія універсального дейксису і теорія антропоцентричності у лінгвістиці К. Бюлера.

У роботі використано комплекс **прийомів і методів дослідження**: загальнонаукові (аналіз та синтез, інтерпретація, класифікація, описовий метод, індукція та дедукція), лінгвістичні (поетико-когнітивний,

контекстуально-ситуативний, лінгвопрагматичний аналізи) та літературознавчі (історико-культурний).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у роботі вперше проведено системний аналіз егорепрезентації в американському поетичному мовленні. Новим пошуком також є прагматичні мотиви мовця-індивіда, що зумовлюють підвищення динаміки та ступеня егомаркованості.

Теоретична значущість результатів дослідження ґрунтується на множинності досліджень егоцентризму в лінгвістичних науках, виявленню механізмів творення безпрецедентних значень, що спричинює розвиток егоцентричної парадигми знань і розкриття потенціалу мовної особистості.

Практичне значення одержаних результатів полягає у їх можливому застосуванні в лексикографічній практиці, навчально-методичному процесі, при розробці курсів із загального мовознавства, інтерпретації художнього тексту, когнітивній поетиці, наратології, теорії дискурсу та прагматики. Ключові аспекти дослідження можуть бути корисними під час системного аналізу тексту та психолінгвістичної діагностики мовної особистості.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження обговорено на засіданні кафедри англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова. Основні аспекти роботи викладені у публікації «Мовне вираження егоцентризму в американському поетичному просторі».

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел (62 найменування).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕГОЦЕНТРИЗМУ В РІЗНИХ НАУКОВИХ ПАРАДИГМАХ

1.1 Передумови розвитку «ЕГО» як динамічної одиниці егоцентричного мовного простору

З давніх часів у лінгвістиці важливого значення набувало питання взаємозалежності мови і людини, як істоти вербальної природи. Серед діячів на ниві науки особливий інтерес становить вивчення системи мови і функціонування різнотипних мовних елементів з огляду на суб'єкта комунікації. Більше того, мова як важлива антропологічна сила є невід'ємною частиною ментального простору особистості, що спонукає її до пошуку свого Я, сенсу існування, мрії душі та істини [21, с. 78].

Наявність антропологічних відбитків у мові заохочує лінгвістів до вирішення проблемних питань егоцентризму, так як людина – це в першу чергу її его. Дефініційний спектр егоцентризму дозволяє експлікувати його як специфічну здатність людини відображати і перетворювати крізь призму самосвідомості образ Всесвіту, невід'ємною частиною якого вона себе усвідомлює, і картину якого формує в процесі мовно-розумової активності. Межі даного поняття важко визначити, оскільки його існування спостерігається на всіх рівнях свідомості і саморегуляції. На сучасному етапі еволюційна модель егоцентризму розвивається шляхом розуміння ідентичності, що розглядається як вищий морально-психологічний регулятор особистості, пов'язаний з прийняттям власної неперевершеності, унікальності та неповторності [14, с. 57-61].

Науковці розглядають та досліджують феномен егоцентризму в часових рамках, що дає змогу торкнутися його з усіх боків. Так, наприклад в античній цивілізації его представляє людину як істоту природного світу, а

середньовічне его розглядає її крізь призму божественного. Его культурно-філософського руху нового часу розвиває дух самостійності і свободу волі, а згодом просвітницьке его саджає в людині раціональне зерно. Его макротечії романтизму характеризується визнанням своєї цінності, права бути собою. Тенденції розвитку Его у ХІХ столітті супроводжуються опозиційними смислами, які утворюють новий вектор інтерпретації егоцентризму [1, с. 35]. Д.Д. Гергокаєва наголошує на тому, що людське Его – це фундаментальна категорія загальнофілософських, соціально-психологічних та лінгвокогнітивних концепцій, де суб'єкт виступає головною рушійною силою, яка генерує та упорядковує здібності до самопізнання, самопереживання та самопереоцінки [11, с. 53]. Лінгвістка Н.Г. Абросимова стверджує, що егоцентризм виконує роль цілісного пристрою, який інтегрує в собі мисленнєвий та мовленнєвий смисли, і досліджується з огляду на його рецептивно-комунікативний, емоційно-смісловий, предметно-почуттєвий, когнітивно-семіотичний та образно-асоціативний рівні [1, с. 36]. У зв'язку з викладеним вище, концептуалізація егоцентризму є не що інше, як складна ментальна операція, спрямована на виокремлення вагомих рис в діапазоні саморефлексії, самореференції та самоідентифікації.

Витоки еволюційного складника Его закладені в надрах філософії, де воно представлено центром духовного розвитку особистості, що носить індивідуальний характер. Філософи ХХ століття пропонують осмислення егоцентричності, звертаючи увагу на Его як агента, тобто того, хто здійснює вплив, і в той же час є основою істини. Так, для І.С. Шевченко его – це ядро духовного розвитку особистості, джерело інтенційної активності, здатне змінювати світ, сприймаючи зовнішні імпульси [36, с. 200-203]. Це твердження є вірним, оскільки саме власне Я є тією інстанцією, що керує тілом, ментальною репрезентацією, як суб'єктивною формою бачення

дійсності, а також системою переконань, поглядів і уявлень індивіда. Важливо відзначити, що Его як відправний пункт організації системи філософських знань спонукає сприймати себе головною метою усіх подій, унікальним творінням Всесвіту. Саме філософія вперше почала практикувати внутрішній діалог, що полягає в самоспостереженні, внутрішньому спілкуванні людини з самим собою. [29, с. 111].

Для визначення передумов розвитку і функціонування Его в межах лінгвістичних студій варто звернутися до психології. У лоні цієї науки Его слугує гнучким динамічним компонентом особистості, який взаємодіє з навколишньою реальністю, пристосовуючись до різноманітних змін. Слідом за К.Г. Юнгом, Его є першоосновою когнітивних процесів, тих розумових операцій, що дозволяють породжувати думки, зберігати інформацію та інтерпретувати навколишній світ [37, с. 92]. Згідно з Л.В. Шаповаловою, Его репрезентує самоусвідомлені риси та особливості людини. Его розглядається як відкрита рухлива структура, за допомогою якої особистість оцінює свої вчинки відповідно до соціуму. Персональна ідентичність стає залежною від соціальних факторів, що впливають на еволюційний характер особистості та її Его [35, с. 86-89]. Крім того, в річищі наративної психології Его інтерпретується як явище, що формує, розвиває та пізнає свою історію життя на підставі мовних одиниць. Згідно з цим, особистість стає оповідачем власного індивідуального досвіду, а Его стимулює її до пошуку істини [33, с. 22-25].

Егоцентричний напрям в мовознавстві почав розвиватися з кінця 50-х років ХХ століття, і відтепер активно досліджується в гуманітарних дисциплінах: когнітивній поетиці, наратології, а також лінгвосеміотиці. Егоцентризм, слідом за К.Ю. Голобородько, знаменує нову мовну концептуалізацію світу з точки зору творця лінгвальної діяльності. Основу формування мовного егоцентризму становить Его, що слугує мовним

репрезентантом раціонального і чуттєвого пізнання. Людині, як деміургу мовних процесів, характерно надавати власним висловлюванням ознаки індивідуальної присутності [12, с. 295-298].

За словами С.В. Козак, філософія мови пов'язує «Его» з поняттям «суб'єктивність», оскільки за допомогою мови, у процесі її використання людина закріплюється як суб'єкт. У мові та мовленні суб'єктоцентризм – це ділянка концентрації змісту, що організовується за рахунок активної участі суб'єкта-мовця у процесі породження думки [18, с. 63-65]. Г. Тукан стверджує, що суб'єкт – це актант комунікативної події зі своїми мотивами та прагненнями, який вивчає, пізнає, досліджує, виявляє закономірності та протидіє зовнішній реальності, як об'єкту пізнання, осягнення та оцінювання. Его мовця є індивідуалізованим під час добору засобів мови і творення мовленнєвого акту, більше того, підкреслює його суб'єктивний дух та неповторну своєрідність [59, с. 38-45].

Его, як словесний феномен, характеризується своєю багатогранністю та множинністю способів вираження в процесі передачі інформації. Тож, вартою уваги є класифікація Его (self-representation), розроблена українською вченою О.С. Маріною у когнітивно-комунікативному вимірі. Її типологія розрізняє два вияви:

- его, як об'єкт самосвідомості, наділений індивідуальними і неповторними властивостями, схильний до самоконтролю та саморефлексії;
- соціальне его, що закріплене за площиною особистісно-громадських взаємовідносин [22, с. 153].

Науковиця, безумовно, наголошує на тому, що Его маневрує у двох світах: *світі духовної субстанції*, де в центрі уваги знаходяться індивідуальні потреби та *матеріальному світі і суспільстві*, де воно розвивається та функціонує під впливом цілісної соціальної системи.

Як зазначає І.М. Колегаєва, у мові, як у дзеркалі, відображається інтенція особистості, разом з тим її бажання, ідеї, замисли, сприйняття, враження, думки, наміри, концепції, прагнення та тенденції. Крім того, «Его» є первинним активним механізмом, на початку відліку якого знаходиться самосвідомий суб'єкт-індивід, який додає висловлюванню суб'єктивних відтінків, і таким чином породжує егоцентричність мовлення. Тим більше, що цей механізм відкриває нові сторони індивідуального, стимулює рефлексію та увиразнює суб'єктивний ефект присутності мовця [19, с. 105-110].

Історично мінливий конструкт «Его» розглядається у всій своїй складності, тому варто наблизитися до його структурних і функціональних особливостей. Лінгвістичній науці відома типологія Его, розроблена спеціалісткою в сфері семантики А.Д. Беловою, яка ґрунтується на ефективному мовному впливі, конкретних цілях і намірах мовця-суб'єкта у процесі породження акту комунікації. Тож, лінгвістка виділяє три його основні іпостасі:

- фатичне Его, що націлене на встановлення та підтримку комунікативного акту без важливого змістового навантаження, здійснює конативну функцію з бажанням спілкуватися, як вияв егоцентризму;
- логіко-раціональне Его, що спрямоване на аналітичний аналіз законів об'єктивної дійсності і сповнене глибиною знань;
- естетичне Его, що володіє самолюбним характером і зорієнтоване на власний духовний світ з ігноруванням подій об'єктивного Всесвіту [6, с. 11-16].

Мовний егоцентризм є найвищим конструктом, який виявляється та реалізується у формі вказівки на того, хто говорить, на його власне Я, як творця комунікативної ситуації. Більше того, мовець констатується як

орієнтир вислову, що привласнює собі широке коло мовних елементів, накладаючи на нього просторово-темпоральні координати. Разом з тим, Б. Рассел стверджує, що у процесі створення повідомлення мовець зосереджується на головній тріаді: власному «Я» (assessments, considerations, impressions, appreciations, ideas, motives, intentions); часі (now, then, later, immediately, in a short time, soon, afterwards); просторі (there, here, therein, near, far, nowhere, nearby, nowhere, around, someplace, anywhere), таким чином підвищуючи ступінь егомаркованості. Його теорія референції розроблена, безпосередньо, в межах логіко-лінгвістичних досліджень і пов'язана з ідеями самоасоціювання та самоусвідомлення. На думку вченого, саме цей спектр дейктичних слів є егоцентричним, оскільки вони спрямовані на «Его», де точкою відліку стає Я-мовець, який водночас виконує роль концептуалізатора, пізнавача та оцінювача законів матеріального світу [28, с. 360]. У зв'язку з цим, концептуальний пристрій референції складається з домінантної природи мовця, регулятором якої стає Его та його провідної комунікативної установки у сукупності з темпорально-локативними факторами.

Зародження суб'єктивних смислів, як вияв егоцентричності, знайшло своє відображення в диктумно-модусній системі Ш. Баллі. Згідно з концепцією відомого французького лінгвіста, кожне висловлювання може мати два змісти: фактичний (диктум – об'єктивний зміст у реченні, що відображає дійсність) та модальний (модус – суб'єктивний зміст у реченні, безпосередньо індивідуальне відношення мовця до події). Головним чином протиставляються одне одному два полюси: «Я» – «Не-я». «Я-простір» у сукупності зі своїм індивідуальним, неповторним, власним, унікальним, особливим, егоцентричним відтінком діяльності суб'єкта протидіє зовнішньому, об'єктивному, матеріальному «Не-я-простору» [3, с. 121]. Згідно з поглядами Т.О. Білецької, у загальнолінгвістичному масштабі

егомарковані контексти проявляються за допомогою суб'єктивної модальності, що реалізується на усіх рівнях мовної ієрархії, забезпечуючи динамічність та гнучкість структури речення-висловлювання. Функціонально-семантичне поле егорепрезентації увиразнює суб'єктивно-модальні значення, що представлені сукупністю експліцитних та імпліцитних засобів відтворення комунікативної інтенції [7, с. 161-163].

Таким чином, матеріали здійсненого дослідження дозволяють зробити висновок, що інтерпретаційний простір самореферентного складника Его має еволюційний характер, оскільки слугує пластичною одиницею, яка підпорядковується ментальному досвіду особистості, змінюючи себе і навколишній світ.

1.2 Когнітивно-семіотичний потенціал егоцентризму

Когнітивно-семіотичний простір егоцентризму ґрунтується на гіпотезі, що в інтерпретації смислу повідомлення активно допомагають семіотичні коди, що розкривають латентні, глибинні, амбівалентні змісти, занурюючись в імпліцитну модель виразу, яка представлена мотивами комуніканта та реципієнта. Головною тезою Ю.А. Янченко стало положення про те, що Его виконує функцію ядерного конститuenta, який репрезентує суб'єктивні переживання, те емоційно забарвлене ставлення людини, як наслідок, підспудне значення може бути експліковане у новому універсальному ракурсі. Семіотичний підхід цілеспрямований на роз'яснення сенсу думки, її життєвої мети, що закладена в конкретному мовному знакі, який в процесі поєднання з іншими одиницями служить для отримання, переробки та трансляції накопиченого знання про навколишній світ [39, с. 76-79].

Мовознавці стверджують, що характерною рисою мовного знаку є його поліфункціональність. На думку Л.В. Сидельникової, з одного боку

він може змінювати своє значення за допомогою тісної взаємодії з іншими мовними елементами, а з іншого – він позначає предмети, допомагає зрозуміти світло й істину в житті, спонукає людину пізнавати реальність, пробуджуючи когнітивні стратегії, забезпечує здійснення комунікативного процесу, формує систему цінностей, зберігає звичаї, людський досвід і культурні надбання. Тим більше, що мова – це комплексна знакова система, що корелює з «власним Я», ядром активації когнітивних процесів, під час яких здійснюється самостійний аналіз та синтез з розвитком суттєво нового світосприйняття [30, с. 382-387].

У сучасній лінгвістиці когнітивно-семіотичний аналіз дослідження мовного егоцентризму розкриває його семіологічну природу у вигляді безперервного генерування смислів повідомлення з індивідуальної точки огляду. Дієвим для визначення специфіки егоцентризму мови є твердження Н.В. Петренко про те, що займенники створюють знаково-символічну єдність і найкраще передають егомаркований характер висловлювання [25, с. 15].

Виходячи з теоретичних положень австрійського лінгвіста К. Бюлера, поле вказівки або, так звана, комунікативна подія, супроводжується дейктичними знаками, які згодом набувають змістовно-сміслового наповнення, таким же чином збагачують та розширюють егоцентричний мовний простір [9, с. 342]. У такий же спосіб знаходить свій вияв лінгвістична категорія дейксису, яка пліч-о-пліч корелює з егоцентричністю мови, разом з тим допомагає зрозуміти мету та намір особи-комуніканта, а також встановити зв'язок знаків із навколишньою дійсністю. Як пише Г. Діссель, дейксис – це механізм ідентифікації мовленнєвого акту у сукупності з його фундаментальними складовими, що сприяють роз'ясненню змісту висловлювання [44, с. 2410]. Більше того, лінгвісти відносять явище дейксису до універсальної системи мовних

знаків, внутрішня природа яких може бути дешифрована за допомогою традиційних конститuentів: особи, часу як незворотної течії та місцезрештування.

Цих поглядів дотримується Л.Р. Кузнєцова, ствержуючи, що мовець-спостерігач постійно використовує займенник першої особи однини «Я», тим самим привласнюючи собі всю систему мовних елементів, накладаючи на неї темпорально-локативні координати, що визначають простір комуніканта, і вважаються характерним проявом мовного егоцентризму. Широкий спектр мовних одиниць, серед яких займенникові прислівники у поєднанні з особовими, вказівними та присвійними займенниками відіграють роль дейктичних знаків, за допомогою яких ідентифікується акт мовлення, ядром якого є людина-мовець, час і місцезрештування у момент висловлювання [21, с. 80-84].

Найближче до визначення знакових властивостей егоцентризму мови підійшов В.А. Гурєєв, наголошуючи на яскраво вираженому егоцентричному відтінку знака «Я». На думку лінгвіста, «Я» – це незалежний елемент в межах егології, субстанція, значення якої визначається контекстом у процесі аналітико-синтетичної мисленнєвої діяльності. На цьому підґрунті знак «Я» виступає засобом референції, виконує функцію модератора суб'єктно-об'єктних відношень і регулятора стосовно індивідуальних бажань та інтересів довкілля. Значеннєвість і практичність «Я»-знаку можна з'ясувати лише потрапивши до знакової ситуації і побудувавши семіотичні відношення такі як: «знак-референт», «знак-людина» і «знак-знак» [14, с. 64].

Семіотичні особливості дейктичних лексем надають виразу егоїстичного забарвлення, набуваючи статусу першорядних мовних знаків, і водночас виступають рушійною силою, здатною генерувати й інтерпретувати особистісно-орієнтований простір мовця та події

об'єктивної дійсності [7, с. 158]. Досліджуючи систему дейктиків та умови їх функціонування, варто додати, що вони здатні виявляти приховані аспекти значення, більше того мають егоцентричну природу, оскільки в їх структурі знаходиться імпліцитна або експліцитна вказівка на адресанта мовленнєвої ситуації.

У межах теорії когнітивного розвитку Ж. Піаже, мовні знаки корелюють з фактами, подіями та явищами навколишнього природного середовища і опосередковані пізнавальної діяльності людини, її свідомістю та активним індивідуальним ставленням до буття [32, с. 636].

Для виявлення закономірностей функціонування мовного егоцентризму доречно звернутися до провідного явища когнітивної семіотики, фундатора значень, механізму концентрації уваги та інтерпретації смислової дифузійності – перспективи. Послугуючись визначенням А. Верхагена, перспектива – це точка огляду, яку займає суб'єкт для здійснення власної експлікації фактів, подій і проблем навколишньої реальності, в результаті чого активізується суб'єктивно-ідеалістичний погляд, як вияв егоцентризму у мові та мовленні. Холізм перспективи побудований на двобічній установці: суб'єктивному та об'єктивному оцінюванні події [60, с. 53]. Крім того, оцінка інтерпретується Я.В. Бойко, як егоцентрична реакція індивіда на вчинки, зміну властивостей явищ предметів і об'єктів, а також на результат діяльності в повсякденному побуті [8, с. 72]. Процес оцінювання егомаркує контекст завдяки наявності глибинних суб'єктивних компонентів, і реалізується не тільки за допомогою особистісно-орієнтованих параметрів, серед яких: характер особистості, уява, пам'ять, інтереси, навички, але й за рахунок суспільних правил і знань, набутих в процесі активного практичного пізнання.

Знакова модель егоцентризму формується за рахунок мовних одиниць і конструкцій, які на різних рівнях пізнавального відображення представлені у вигляді знаків і символів, інтенціонал яких може бути декодований за допомогою загальнолюдської когніції. Так, Л.М. Ткач вважає, що образ знака та інформація, яку він містить виникає в межах свідомості як окремої людини, так і етносоціальної групи осіб. Свідченням цього є інтенсивна співвіднесеність особового егоцентрично спрямованого займенника *she* з образом *природи* в американських поетичних текстах, де займенник жіночого роду набуває семіологічних характеристик, внаслідок чого природа на перцептивно-когнітивно-афективному щаблі асоціюється з тендітною жіночою статтю. Людина і природа взаємодіють, взаємопроникають один в одного, і таким чином створюють феноменальний, абсолютний, собою єдиний «культовий храм» [31, с. 127]. Так, завдяки займеннику *she*, природа набуває антропоморфних властивостей, адже емоційно і духовно нагадує людину.

У поезії природа має здатність говорити, співати, відчувати, перетерплювати, боліти серцем і душею, міркувати, тяжіти, дихати. Олюднення образу *квітки* за допомогою займенника жіночого роду, робить наголос на його я-орієнтованому семіотичному потенціалі, разом з тим символізує духовну незламність, стійку красу, розквіт життя, вічність буття.

Взірцем вищесказаного слугує поетичний твір «Sunflower Sutra» культового американського поета Аллена Гінзберга, де соняшник уподібнюється до людини, переймаючи на себе антропоморфні егоїстичні риси, а саме: *одинокість, ізолюваність, усамітнення*, що з однієї сторони придавлюють душу, а з іншої – сприяють досягненню життєвих цілей [41, с. 28-30]. Саме тому слово «квітка» належить до символічно-іконічних

знаків за Р. Якобсоном [38, с. 114], що наділені асоціативністю і формуються у свідомості людини.

Зважаючи на історичну ретроспективу мовного егоцентризму, українська дослідниця Л.І. Белехова стверджує, що EGO – це двовекторна сполучна ланка між процесами мислення та лінгвізацією речей і явищ, що інкорпорує передконцептуальний, концептуальний і комунікативний рівні. [4, с. 103]. З одного боку Его – це емоційна серцевина свідомості, індивідуальні замисли автора, а з другого – механізм, який омовлює поетичну картину світу.

Індивідуально-авторська модель світу, як комплексний процес суб'єктивного світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння, яким керує власне Его, досліджується в межах знаково-символьної системи, де слова-егоцентрики, займенникові (прономінальні) словосполучення, індексальні одиниці та елементи мовного коду допомагають віднайти і встановити основний зміст у тексті, оскільки наділені анафоричними властивостями [23, с. 15-22]. У американському поетичному мовленні за допомогою контекстуально-ситуативного середовища, поєднання з другорядними, власне-номінативними лексичними елементами і спектру міжтекстових відношень, вони здатні генерувати та упорядковувати суб'єктивні ідеї та наміри автора.

Наразі глибинне дослідження мовного егоцентризму у структурі поетичного тексту уможливорює шляхи декодування і реконструювання цілісного словесного образу та аксіологічно забарвлених глибинних смислів за допомогою розкриття основного і периферійного значень дейктичних одиниць та егомаркованих метафоричних конструкцій як провідних компонентів знакової системи мови.

РОЗДІЛ 2

СПЕЦИФІКА АКТУАЛІЗАЦІЇ МОВНОГО ЕГОЦЕНТРИЗМУ ЯК САМОРЕФЕРЕНТНОГО КОМПОНЕНТУ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

2.1 Концептуальний простір егоцентризму в американському поетичному мовленні

Присвоєння егоцентризмом звання «художнього концепту» дає підстави визначити його зміст та межі у текстах американської поезії, враховуючи історико-типологічні та когнітивно-семантичні аспекти. Українська дослідниця Н.О. Ємець, аналізуючи егоцентричну парадигму наукового знання, стверджує, що концепт «Его» є не що інше, як магістральна одиниця ментальності, пам'яті, свідомості, що зберігає інформацію про себе – головного агенса, тим самим моделюючи концептуальний простір і збагачуючи семантичне поле [16, с. 68].

За допомогою поетико-когнітивного аналізу, розробленого українською дослідницею, фахівчицею в області когнітивістики В.Г Ніконовою, читач має шалену можливість дослідити картину світу егоцентризму з дотриманням алгоритму концептуалізації, як процедури ментального опрацювання знання, в результаті чого виникають інноваційні, безпрецедентні значення, які монтують концептуальний світ віршованого ліричного твору у вигляді ланцюга текстових мовних експлікацій.

Як стверджує вчена, ця лінгвокогнітивна операція складається із семи послідовних кроків:

- пошук і дистрибуція стрижневих фрагментів віршованого твору з провідною тематикою;
- виокремлення основних тематичних ліній, як «Аріадниних ниток» у з'ясуванні та обґрунтуванні параметрів змісту;
- огляд ядерного конститuenta, його перцептивно-образного, логіко-предметного та ціннісного елементів сферичної будови;
- виявлення провідної тематичної домінанти, у структурі якої знаходяться ключова лексична одиниця, яка має істотно смислове навантаження та її похідні семантичні конструкції;
- відстеження егомаркованих елементів і явищ, за допомогою яких здійснюється мовна інтерпретація ядерного концепту у сукупності з його приядерними характеристиками;
- здійснення процесу мапування з метою пошуку і опрацювання можливостей мовних елементів продукувати сутність поетичного образу у структурі віршованого тексту;
- інтерпретація вербальних компонентів концепту, як комплексної інтерференції ідеалістичних уявлень, переживань автора, зміст якого може бути висвітлений шляхом динамічного взаємозв'язку [24, с. 117-123].

Найближче до визначення специфіки моделювання концептуального поля Его підійшла Ж.Б Черська, наголошуючи на його асоціативній природі, перспективі декодування егомаркованих латентних смислів, що приховуються в семантиці лексичних одиниць [34, с. 308].

Свідченням цього є витвір мистецтва «Transformation of Propensity» американського поета сучасності Дарена Гармера, де у виокремленому нами текстовому фрагменті, в потоці індивідуально-авторської свідомості прослідковується провідна тема самовпевненості:

I am a seed floating among winds of change...

Nurtured by the fertility of divinity...

To flourish is to breathe...

Mind is the soil for my seeds of desire...

My spoken word is the sunlight, the water...

Creating materialization of tangible fruit...[45].

У пропозиційних конструкціях "*I am a seed floating among winds of change / My spoken word is the sunlight, the water*" [45] егомаркерами виступають займенники *I* і *my* як проекція індивідуальних переживань, осмислення власного життєвого шляху та суб'єктивна оцінка автором сенсу буття. В контексті дослідження особовий займенник *I*, як агенс, наділений унікальними надможливостями: міццю, могутністю, самоконтролем, величчю, раціональністю, твердістю духу, переконливістю, проявляється в різних іпостасях: "I-spiritual", "I-personal", "I-role", "I-idealized", "I-perfect", "I-social", "I-illusive", "I-egoistic", істина якого випливає з надр семіосфери людського досвіду.

Далі варто звернути увагу на реконструювання концептуальних метафор, імпліцитно закованих в рядках "*Nurtured by the fertility of divinity.../ My spoken word is the sunlight, the water...*" [45]. Метафоричні конструкції "THE BRAIN – THE SOIL FOR SEEDS OF DESIRE" і "SELF-CONFIDENCE – THE INTENTION TO EXIST" декодують латентні змісти і призводять до виокремлення тематичних ліній *самовиховання / духовності* з магістральними темами-домінантами "MIND – THE GREATEST WEALTH" і "EGO – THE LIGHT OF GRACE", у структурі яких концепт «Его» приймає на себе роль "influential machine" з перспективою управління психоемоційними станами, подальшого впливу, самовладання та системно-організованого процесу ініціації.

Дж. Морільяс зазначає, що концепт Его (Self) формує я-центричний простір віршованих текстів і сприяє моделюванню поетичної картини та її компонентів: саморефлексії, парадоксальності, самоідентифікації, пошуку себе як особистості, самосвідомості та саморегуляції [54, с. 18-19].

Важливо проаналізувати дивовижний, надихаючий поетичний твір «One» американської авторки Шоуні Келлі, який здійснює масштабний впливовий ефект, спонукає читача до роздумів, нагадуючи йому, що все тільки в наших руках, кожен з нас здатний змінити ситуацію, якою б тяжкою вона не була.

*One word can spark a moment,
One flower can wake the dream;
One tree can start a forest,
One bird can herald Spring.
One laugh will conquer gloom.
One look can change two lives;
One kiss can make love bloom. [51].*

Ми спостерігаємо, як у малих речах закладена велич вчинків, у рядках "*One word can spark a moment, One flower can wake the dream;*" [51] гармонія досягається завдяки ОДНІЙ речі, тим самим розвиваючи ймовірність егоїстичних міркувань. Егоцентричне поле маркує кількісний числівник *one*, і в той же момент служить квантом досвіду, семантично-прагматичний відтінок якого, пов'язаний з виявом у тексті людського чинника. На ментальному рівні відбувається ототожнення усіх речей з людиною "*One laugh will conquer gloom. One look can change two lives; One kiss can make love bloom.*" [51], де «ледве помітна усмішка», «однісінький погляд» та «єдиний поцілунок» проектується на дію суб'єкта, здатного вплинути на хід розвитку події, тим самим егомаркують контекст. Авторка

ніби самоідентифікує себе, своє Я, власні можливості, наміри та ідеї, якими керує Его, намагаючись передати поведінковий характер особистісних дій.

Далі з'ясуємо, що безмежним джерелом натхнення для поетеси служить ПРИРОДА, де концепт NATURE набуває статусу ядерного для тематичної лінії *самопізнання*. Так, у рядках "*One flower can wake the dream; One tree can start a forest, One bird can herald Spring.*" [51] текстова вербалізація художнього концепту NATURE репрезентована мовними елементами *one flower, one tree, a forest, one bird, Spring*, і водночас виражає істину життя, що послуговується домінантою "EGO IS THE LIFE CHALLENGE", запроваджуючи мотив *рефлексії*, що допомагає зробити світ яскравішим.

Світовідчуття авторки містить засоби Я-орієнтації, саме вони і є тими одиницями, без яких концептуальний простір егоцентризму не зможе функціонувати. Концептосфера Его набирає обертів завдяки активізації уяви як автора, так і читача. Саме егозабарвлена сторона авторської свідомості у наступному фрагменті наповнює та дозволяє розглядати концептосферу егоцентризму у новоспеченому, інноваційному ракурсі.

One voice can speak with wisdom,

One heart can know what's true;

One life can make a difference,

One life is me and you...[51].

У поданих рядках ми виявляємо нарощування додаткових значень, інтенцію авторки бути помітною, адже вона акцентує особливу увагу на сенсу існування, вбачаючи його у самій собі, своєму глибинному самовдосконаленню, власних діях та пріоритетним на її думку стають відносини з об'єктом. Серце та трепет душі дають підказки і настанови, серцем прийняті рішення пробуджують відчуття кохання, щастя, симпатії, радості буденності, надії у рядках "*One heart can know what's true; One life*

is me and you..." [51]. Ця поезій – це зойк кохання. Кохання, як найвища рушійна сила, яка відіграє велику роль у становленні особистості, наштовхує на комплексні пізнавальні процеси, навіює почуття ейфорії.

Разом з тим, вірш наділений високим ступенем суб'єктивності, зосередженістю особи на індивідуальних прагненнях, бажаннях, потребах, що породжують егоцентричність виразу. До речі суб'єкт *I* і об'єкт, виражений у поезії особовим займенником *YOU*, знаходяться в одній площині, що підкреслює приналежність об'єкта до сфери Я-мовця, його індивідуальних інтересів і ціннісних орієнтирів.

На теренах концептуального поля егоцентризму домен LOVE репрезентує наступні ядерні концепти: SOUL, JOY, HOPE, BLISS, PERFECTION, LIGHT, які заповнюють егоцентричний простір, адже радість, надія, віра, щастя, благодать формують основу концептуалізації Его з тематичною лінією *кохання* у його структурі.

Авторка відмічає у рядках "*One life can make a difference,*" [51], що життя змінюється, разом з ним змінюємося ми, тому завжди повинні бути готові до будь-яких викликів і провокацій. Концепти КОХАННЯ і ЖИТТЯ ідуть разом пліч-о-пліч, зосереджуючи увагу на те, що особистість існує не тільки завдяки інстинктам, але й за рахунок інтелекту, як здатності людини раціонально мислити, що у кінцевому результаті призводить до пробудження позитивних емоцій, захоплення кимось або чимось, або ж в іншому випадку стає приводом незадоволеності життям.

Специфіка функціонування концепту «Его» у ході еволюційного розвитку з'ясовується у рамках його прошарків, звертаючи увагу на мінливість і неоднорідність тематичних доміант суб'єктивно забарвленого змісту; різноманітність компонентів образного та асоціативного рівнів; взаємозалежність ядерної і периферійної зон концептів у межах егомаркованого поетичного мовлення, де, власне, тематичні домени

формують основу нового, подальшого тлумачення змістовно-сміслової сторони концепту «Его» [16, с. 70].

Аналізуючи наступну незрівняну поезію «The Paradoxical Commandments», яку створив американський поет ХХІ століття Кент М. Кіт, необхідно зауважити, що поетичний твір, безпосередньо, є пошуком свого призначення та істини буття, яка б змогла знайти відповіді на питання, що бентежать душу.

People are illogical, unreasonable, and self-centered.

Love them anyway.

If you do good, people will accuse you of selfish ulterior motives.

Do good anyway.

If you are successful, you will win false friends and true enemies.

Succeed anyway. [50]

Ми можемо спостерігати, як у кожній пораді егоцентризм репрезентований парадоксом, адже на початку вислову автор демонструє негативний дух і токсичний зміст твердження, що згодом спонукає людину за будь-яких умов відповідати добром. Так, у рядках "*If you do good, people will accuse you of selfish ulterior motives. Do good anyway.*" [50] нам вдалося помітити певні парадоксальні закономірності, оскільки за кожної життєво критичної дії, автор закликає до непорочного образу життя.

Є підстави вважати, що позитивна налаштованість поета виникає з його особистісно пережитого досвіду та егоїстичних намірів, адже віршований фрагмент характеризує людство як «*нелогічне, нерозумне, егоїстичне, здатне скривдити*», але кожні наступні думки представлені протиріччями "*Love them anyway / Do good anyway / Succeed anyway*" [50], відповідно, автор перемістив цей образ зі сфери «Я» у сферу «ІНШИЙ». Індивідуально-авторське самовдосконалення і саморозвиток складають

основу егоцентризму, вербальними експлікаторами якого слугують заповіді у наказовій формі.

Разом з тим, авторське Его має варіаційний характер, оскільки митець виходить за межі власного досвіду, дає настанови та робить висновки під впливом культурно-історичного розвитку, як наслідок суб'єкт привласнює статус «трансцендентального Я» [15, с. 230].

Ядерний концепт SELF у вірші акумулює важливість пошуку сенсу життя під впливом акту доброти. Тематичний контекст будується за рахунок концептуальної метафори EGO – RAYS OF THE GOODNESS. У концептуальному просторі егоцентризму, поруч із ядерним концептом GOODNESS співіснують HAPPINESS, SUCCESS, LOVE, які заповнюють ближню периферійну зону, наголошуючи на важливості духовних цінностей у формуванні власного «Я».

Звернемо увагу на наступні лексичні егомарковані одиниці: *unreasonable, selfish, accuse, false, enemies self-centered, illogical*, як показники жорстокості суспільства, вони реконструюють простір егоцентризму, заповнюючи віддалену периферію концептами PAIN, IMPERTINENCE, INCIVILITY, і наштовхують на виникнення нових тематичних доменів у поетичному тексті: "FALSENESS OF ILLUSIONS" і "THE GOODNESS – THE CATCH", у кінцевому результаті егомаркують контекст та розвивають новообразну модель його експлікації.

У зоні особливої уваги перебуває надихаючий, мотивуючий вірш «Still I Rise» американської феміністської поетеси, есеїстки і психоаналітикині Маї Енджелу, у якому авторка демонструє незламність духу у боротьбі з жорстокістю навколишнього світу.

You may write me down in history

With your bitter, twisted lies,

You may trod me in the very dirt

But still, like dust, I'll rise. [42]

Наведений уривок слугує своєрідним маяком надії для пригнічених та загнаних у глухий кут людей. Крім того наявний егомаркований контекст, виражений опозицією «Я-Інший» у рядках "*You may write me down in history / You may trod me in the very dirt*" [42], де займенники *I* і *YOU* протидіють один одному, як два паралельно існуючі світи: суб'єктивний та об'єктивний, набуває характерного впливу і значущості. Суб'єктом мовлення стає сам Я-мовець, як трансцендентально-унікальна істота, наділена силою духу, витримкою, бойовими властивостями, волею, яка зберігає чистоту розуму, самоконтролем і частково жорстокістю.

Зосереджуючись на егозабарвленому змісті, можемо виокремити тематичну лінію "*never-say-die*", до складу якої входить метафора "*I AM MIGHT*", яка служить маркером актуалізації егоцентризму. При тому художній концепт «Его» набуває стокрилого потенціалу, що породжує на периферійній зоні концепти з подібними властивостями: BRAVERY, WILLFULNESS, POWER, WISH, HUMANISM. Між іншим ці концепти є проявом найвищого ступеню суб'єктивності, і водночас репрезентують чистоту індивідуальних помислів, непокірність, наявний факт домінування міцності духу над суворими і нещадними умовами, що диктує Всесвіт.

Так, у рядках "*With your bitter, twisted lies, / But still, like dust, I'll rise*" [42] концептуальний спектр егоцентризму набуває особливого значення, оскільки Его авторки бориться за волю, свободу, успіх, порівнюючи себе з «пилом, що воскреса із земляного покриву». Останні рядки репрезентують перемогу не стільки над жорстокістю навколишньої дійсності, скільки над самим собою, так як у контексті можна віднайти імпліцитно закопаний під покровом таїни концепт "*SUCCESS*", який досягається завдяки егоїзму думки, самореалізації, самовпевненості та свободи бути собою. В якості доказу вищесказаного, проаналізуємо наступні думки авторки:

Out of the huts of history's shame

I rise

Up from a past that's rooted in pain

I rise

I'm a black ocean, leaping and wide,

Welling and swelling I bear in the tide. [42]

Поетеса фокусує нашу увагу на можливості вистояти усі невдачі та прожити щасливе життя. Разом з концептом "SUCCESS" на ближній периферії цього поля знаходимо "VICTORY", "STRUGGLE", "SURVIVAL", що додають нового присмаку концептуалізації егоцентризму. Концептосфера сповнена неоднорідністю помислів та ідей, що спонукають до виникнення нових тематичних ліній «ЖИТТЯ – ЦЕ РУХ» і «УСПІХ – ЦЕ СТАН ДУШІ», які, в свою чергу, репрезентовані загальною ідеєю *готовності до перешкод*.

Тема *незламності* покладена в основу вірша, вона надихає читача рухатися уперед до перемоги, навіть помиляючись, не втрачати надію, ентузіазм, віру у себе, усвідомлюючи свою самоцінність, моральну рівність серед інших людей. Як свідчать її слова " *Out of the huts of history's shame / I rise / Up from a past that's rooted in pain / I rise*" [42] людина мусить довіритися своєму власному Его, аби воно скерувало її на витoki процесу усвідомлення почуття гідності, своїх високих позитивних якостей, прихильного ставлення, які завжди допомагатимуть вистояти на «полі бою».

Порівнюючи себе із «чорним океаном», авторка підкреслює силу, могутній образ людського Его, як цілісної субстанції, котра в рядках " *I'm a black ocean, leaping and wide, Welling and swelling I bear in the tide.*" [42] здатна захистити свій внутрішній світ від «нападу звірства», «руйнівної бурі», «вибуху люті». Тематично егомаркований фрагмент віршу

детермінується метафорою "HUMAN IS THE OCEAN", порівнюючи власну унікальність і особистісний потенціал з океаном, який з однієї сторони є тихим, спокійним, планомірним, з відсутністю хвилювань і клопотів, а з іншої – це бурхлива водна маса зі своїми переживаннями, стражданнями, імпульсом люті, сумнівами та емоційними спалахами. У такий же спосіб знаходить свій вияв людське Его, зумовлене факторами навколишнього середовища, що завжди змінює свій стан, розвіюючи неспокій, і вмить спалахуючи, як іскра.

Аналіз американських віршованих текстів, у структурі яких міститься егомаркований компонент, здійснений сучасною українською вченою Л.І. Белеховою, дає змогу розглянути твір крізь призму життєздатності образів. Образний простір Его генерують архетипна, стереотипна та новообразна конструкції. Архетипи або, так звані, лінгвокультуреми мають еволюційний характер, впливаючи з вмістилища колективного несвідомого, будують особистість, шляхом укорінення в її свідомості, спонукають її до процесу активної взаємодії з досягненням індивідуальних потреб. На основі архетипів, як психологічних першообразів, утворюються метафоричні конструкції, у структурі яких, міститься егомаркований компонент, що сприяє декодуванню та оптимізації множинного змістового апарату [5, с. 6].

Вишуканим прикладом з архетипним підґрунтя слугує витвір поетичного мистецтва «God's Gift» американського письменника, філософа, мислителя сучасності Джона П. Ріда, у якому автор зобразив почуття глибокої сердечної прихильності у всіх барвах ніжності та задоволення.

Love is like a river,

A never ending stream.

Love is shared by each other

To answer someone's dream. [56]

У перших рядках поет порівнює почуття душі і серця з *вічною рікою*, на його думку, це не що інше, як джерело життя, яке надихає, мотивує, викликає душевне піднесення, надає духовної сили. У виразі "*To answer someone's dream*" [56] саме кохання піддає жару, спонукає до благородних вчинків та є, безпосередньо, чистією мрією, яка окриляє та викликає сильні емоції, що стимулюють людину до дієвості.

У концептуальному спектрі егоцентризму архетип КОХАННЯ проявляється за допомогою концептів DREAM і IMMORTALITY, віддзеркалюючи естетику почуттів у процесі гармонізації людини і природи. У межах егомаркованого контексту концепт DREAM, як частина тематичної домінанти EGO IS THE SOUL'S INTENT, наближений до архетипу МРІЯ, оскільки віддзеркалює усвідомлену волю до конкретної дії, прагнення до життя. Варто додати, що архетип WATER у виразі "*Love is like a river*" [56] у структурі тематичної лінії *любові* демонструє повноцінність можливостей, чистоту і непорочність.

Аналізуючи наступний уривок, слід зауважити, що автор порівнює земне кохання із «*божественним даром*», послуговуючись допомогою Всевишнього.

Love is all around you,

The moon and stars above.

Love is a gift from God,

And God is a gift of love. [56]

У межах тематичної лінії *кохання*, домінантою виступає EGO IS GOD BLESSING, де концептуальний спектр егоцентризму заповнюють концепти NIRVANA, DIVINITY, FATE, імплікуючи вищі, абсолютні цінності, досвідченість в житті та потяг до просвітлення.

Керуючись цими рядками, архетипну основу формує тематична домінанта EGO IS HARMONY OF HUMAN AND NATURAL, що демонструє жагу до життя, саморозвитку, самовдосконалення, СИЛУ людського духу, сформованого в надрах природи, оскільки «вітер рухає човен», «зорі вказують шлях», а «океан заспокоює або хвилює».

Так, архетипна модель Его даного віршованого тексту репрезентована «чистими архетипами» [5, с. 7], що формують основу врівноваженості, незалежності, внутрішнього балансу.

Натомість стереотипна модель концептуалізації егоцентризму репрезентована сталим шаблоном, який віддзеркалює казенний національно-культурний досвід в сучасному інформативно-ціннісному суспільстві. Вона представляє собою цілковиту неподільність когнітивного, афективного та соціального елементів, які демонструють суб'єктивне відношення до об'єктивного феномену, як вияв егоцентризму, тим самим підтверджує його стійкість та емоційний колорит.

Наведемо приклад американської поезії сьогоденності «Mother» поетеси, кваліфікованої фахівчині-мислительки Анни Л. Герман, у якій авторка зобразила увесь душевний біль, страждання, пригніченість, нестерпні муки, що гострим ножем крять їй серце, причиною яких стала зрада матері.

Past the moon and the stars,

You promised you loved me that far.

Now all the lies you've told

Have burrowed a hole deep inside my soul.

All those memories we share,

All that pain I cannot bear.

You broke my heart

Finding pleasure in tearing me apart. [48]

Поетеса підіймає тему зради з мотивами брехні, марних обіцянок, емоційного дискомфорту, нещастя, голоду сімейних стосунків. На основі архетипу КОХАННЯ генерується стереотипна установка концептуалізації егоцентризму з провідною метафоричною конструкцією EGO IS SUFFERINGS. Тематична лінія *зрадництва* з домінантами DARKNESS, PAIN, LIE, DISLOYALTY впроваджують стереотипне сприйняття Его: EGO IS DARKNESS OF THE SOUL; EGO IS HEARTPAIN; EGO IS DISAPPOINTED EXPECTATIONS. Таким чином, ці стереотипні моделі виокремлюють у своїй структурі концепти CHAOS, GOSSIP, DISHARMONY, AGONY, GRIEF, EMPTINESS.

На основі цієї моделі відбувається системно-структурне розширення асоціативного та образного діапазонів, що у кінцевому результаті продукує новаторську (кенотипну) картину світосприйняття Его [5, с. 10]. Так, кенотипна концептуалізація є індивідуально зумовленою і має руйнівну силу щодо загальноприйнятих уявлень, забобонів мислення, стандартизованого способу сприйняття та усвідомлення цінностей, що розширює метафоричний діапазон, тим самим генеруючи унікальний, неповторний, новоспечений образ.

Свідченням цього виступає художньо-образна словесна творчість «Immortality» американської поетеси, шукачки істини Клер Гарнер, у якому авторка репрезентує *смерть* як «переродження», «трансформацію», «продовження існування».

Do not stand at my grave and weep;

I am not there., I do not sleep.

I am a thousand winds that blow.

I am the diamond glints on snow.

I am the sunlight on ripened grain.

I am the gentle autumn's rain.

Do not stand at my grave and cry;

I am not there, I did not die. [49]

Мовець, як суб'єкт висловлювання, веде промову зі «світу мертвих» від першої особи, наголошуючи на вічності існування душі, яка стала частиною природного царства «*у пориві вітру*», «*у сніжних заметах*», «*у краплях дощу*».

Новообразна модель егоцентризму з тематичною лінією СМЕРТІ репрезентована концептуальною метафорою EGO IS LIFE AFTER DEATH. Кенотипність метафоричної конструкції розвивається за рахунок модифікації трюїзму EGO IS GOD BLESSING, де на заміну LIFE приходять домен DEATH, генеруючи нові концепти ETERNITY, TIMELESSNESS, REINCARCERATION, руйнуючи закореніле уявлення, тим самим формує свіжі, соковиті ноти у спектрі егоцентризму.

Таким чином можна дійти висновків, що концептуальний простір егоцентризму формується за рахунок комплексного навантаження: власне художнього концепту «Его» та концептів нижчого рівня разом з тематичними доменами, як когнітивними ресурсами свідомості людини, що здатні омовлюватися в тематичній структурі змісту та набувати нових властивостей що забезпечують системно-структурний зв'язок его-репрезентації.

2.2 Особливості мовного вираження егоцентризму у віршованих текстах американської поезії

Самореферентний простір американської поезії містить егоцентричні лексичні одиниці, які, в свою чергу, слугують вербальним сигналізатором Я-центричності у поетичному творі [44, с. 2415]. До таких егоцентриків належать: синтаксичні конструкції, класичні дейктики (*here, there, this, that, these, those, tonight, today, then, soon, later, yesterday*), метатекстові нитки (*still, further, next to, at first, therefore, at the same time, finally, moreover, in*

other words, especially, thus, if), дейктичні граматичні категорії (*tenses, aspects, moods*), засоби авторської модальності (*unfortunately, luckily, interestingly, let me, it would be great/ nice/ difficult/ easy, personally, as for me, in fact, to summarize, for my own part, to my mind, directly, in my opinion, independently, conspiratorially, perhaps*), експресивно-оцінні предикати (*super, excellent, perfect, ideal, wonderful, good, so-so, not so good as, bad, disgusting, fair to middling, tol-lol*), прагматичні кліше (*thank you, shame, you are welcome*), вигуки ("*Hey!*", "*Oh!*", "*Ouch!*", "*Wow!*", "*Aah!*", "*Oh dear!*", "*Ooh-la-la!*", "*Yuck!*", "*Boo!*", "*Yippee!*", "*Uh-hu!*", "*Bingo!*"), знаки невизначеності (*somewhere, someone, somehow*), репліки-стимули ("*Do it anyway!*", "*Never give up!*", "*Go ahead!*", "*Move on!*"), репліки-реакції з оціночним компонентом у структурі ("*Not at any price!*", "*Only over my dead body!*"), морфологічні маркери особи, спрямовані на мовця слова, безособові конструкції (*it would be necessary/ easy/ hard/ awful to, it must be pointed out, it is absolutely clear*), дієслова, що програмують ментальність (*suppose, reckon, think, believe, trust, know, consider, mean, surmise, find, feel, hold, perceive, wonder, seem, understand, figure out, presuppose, assume, deduce*), семантичні опозиції (*I-you, my-unfamiliar, this-that, here-there, good-bad, addresser-recipient, proximity-remoteness, lightness-darkness, life-death, good-evil, divine-devilish, up-down, past-future*) та інші [20, с. 295-296].

У царині лексичної семантики серед найбільш розповсюджених, значущих для інтерпретації та декодування латентного змісту поезії мовних елементів, слугують займенники. Саме ці одиниці наділені світотвірними властивостями, які допомагають побудувати та віднайти істину світу поетичного тексту. Слідом за Дж. Гевінс, текстовий світ – це ціннісна «споруда» об'єктивної реальності, спроектована віршомазом, творчою особистістю, фундамент якої складають егомарковані метатекстові знаки і засоби. Згідно з цим, людське Его слугує рушійною

силою в дейктичному просторі, віддзеркалюючи індивідуальні думки суб'єкта щодо його функціонування [46, с. 76-77].

У контексті теорії егоцентричності, Его – це дієвий актант комунікативної ситуації, який розраховує тільки на власні можливості, духовний потенціал, високу душевну стійкість і свою наполегливість у досягненні цілей, подоланні важких обставин [15, с. 234]. Всевишній створив людину, наділив її інтелектом та вольовими якостями, а отже, протягом життя вона мусить рухатися уперед, захищаючи свої права, інтереси, свободу та забезпечуючи внутрішній комфорт. Саме таким чином проявляє себе персонаж поетичного твору «The River» американської письменниці та поетеси Елли Вілер Вілкокс.

I am a river flowing from God's sea
Through devious ways. He mapped my course for me;
I cannot change it; mine alone the toil
To keep the waters free from grime and soil.
The winding river ends where it began;
And when my life has compassed its brief span
I must return to that mysterious source. [62]

За допомогою займенника *I*, крізь призму людської свідомості, її духовних надможливостей переломлюється об'єктивний світ речей у цілісному різноманітті його зв'язків, законів, фактів [20, с. 298]. У вірші займенник *I* репрезентує неповторну своєрідність людської істоти з сукупністю її індивідуальних рис, що формують комплексну систему поглядів, стилів, уявлень, оцінок, переконань, намірів та принципів, і тим самим детермінують призначення особистості в універсумі. Его особистості набуває ознак неперевершеності та унікальності, самоідентифікуючи себе «*рікою, що витікає з Божого моря*». Так, займенник *I* містить відомості про те, що Его людини є, безумовно,

деміургом власної долі, яке поетапно опановує фази життєвого шляху, представляючи багатогранний простір разом з часовими координатами.

У такий же спосіб передається внутрішній світ людини у сукупності з її найрізноманітнішими настроями, задумами, ідеями і в ще одній поезії Е.В. Вілкокс «I Am», особливий інтерес якого викликає висока частотність використання синтаксично-сміслової єдності займенників «*I-my-me*», яка віддзеркалює самооцінку і динамічну систему переконань та уявлень про себе.

“I am part of the First Great Cause!

However full the world

There is room for an earnest man.

It had need of me or I would not be,

I am here to strengthen the plan.” [61]

Вочевидь за займенником *I* прихована велич і безмежні надздібності у досягненні високого життєвого показника, вміння цілеспрямовано долати перешкоди, дрейфуючи у відкритому океані обставин та випадковостей. Людське Его у вірші – це «океанський лайнер», який пливе на зустріч новим горизонтам, маневруючи вітрилами і долаючи «світовий шторм». Семантичне навантаження та потенційна варіативність займенника *I* підкреслює егоцентричну позицію людини, підносить індивіда на новий щабель, робить його більш впливовим, значущим, незалежним від навколишнього оточення та самовідповідальним за свій талан, напрям життєвого шляху.

Саме займенник *Я* підкреслює вольовий характер і бажання індивіда свідомо рухатися до своїх цілей в умовах подолання внутрішніх і зовнішніх перепон [25, с. 9]. Отож, егомаркована лексична одиниця *I* демонструє

духовну узгодженість особистості з самим собою, ігноруючи «темну енергію» і натиск як цілісної соціальної системи, так і Всесвіту в цілому.

Викликає зацікавлення заперечний займенник *nothing* у творчості культового американського поета біт-покоління другої половини ХХ століття Аллена Гінзберга «America», де світ майстра слова пронизаний спустошеністю, моральним безсиллям.

America I've given you all and now I'm nothing.

America two dollars and twentyseven cents January 17, 1956.

I can't stand my own mind.

America when will we end the human war? [40, с 31-34]

Заперечний займенник *nothing* репрезентує зведену до нуля експресію суб'єкта, що суперечить та спростовує його існування [25, с. 17]. Саме неясність, як відсутність розуміння, нічим не заповнений простір інтегрує два світи: суб'єктивний «Я» та об'єктивний «ІНШИЙ». Стверджуючи «Я-Ніщо», поет автоматично знецінив індивідуально-авторську присутність у вірші, більше того, спричинив інтрапсихічний конфлікт, що веде до кризи гармонізації особистості. Так, незаперечним фактом є те, що автор, використовуючи заперечний займенник *nothing*, підкреслює упушення стосунків з об'єктивною реальністю, що існує поза свідомістю людини, тим самим наголошуючи на егоцентричності мовлення.

Духовний світ людської особистості у структурі віршованого твору, за М.О. Акішиною, поділяється на так звані «мікросфери», кожна з яких володіє характерними ознаками та здійснює ексцентричну функцією:

— ментальна мікросфера є «дзеркалом» поетичного світу, що поглинає займенникові елементи, здатні відображати особистість у різних

її іпостасях (*I, you, we, they, he, she, it*) у спорідненості з лексичними одиницями, що програмують ментальність і когнітивні процеси;

— емоціно-експресивна мікросфера уподібнюється до вербально виражених одиниць *SPIRIT* і *SOUL*, намагаючись знайти відповіді на питання, що бентежать, тим самим підкреслюючи своєрідність та несхожість на інших, як сутнісну характеристику людини та її Его;

— фізіологічна мікросфера ґрунтується на міжособистісній інтеракції займенників і тілесного образу, як інтермодального вмістилища фізичних та психічних відчуттів [2, с. 72-75].

Для ілюстрації варто звернутися до витвору поетичного мистецтва «*The Soul selects her own Society*» однієї з найвеличніших поетес американської та світової поезії Емілі Дікінсон, у якій авторка зображує свою душу у всій красі, величчі, високості, урочистості, божественній мальовничості, тим самим насичуючи твір еґоїстичним відтінком.

The Soul selects her own Society —

Then — shuts the Door —

To her divine Majority —

Present no more —

Unmoved — she notes the Chariots — pausing —

At her low Gate —

Unmoved — an Emperor be kneeling

Upon her Mat — [43, с. 1008].

Семантичний простір займенника третьої особи однини *she* значно розширюється, оскільки в ньому відбита жіноча енергія, якій притаманний вічний пошук гармонії. Поетеса у перших рядках оспівує свою душу, наголошуючи на тому, що ДУША самостійно обирає собі суспільство, а для чужих, незнайомих осіб портал до небесної Світлиці – замкнений. The

Soul, як жива інстанція жіночого роду, володіє різноманітними антропоморфними якостями, а саме: гуманність, відвертість, відкритість, що змінюється замкнутістю у собі, як вияв егоцентризму, самоцінність і самоповага, сміливість, мудрість, обачність, довірливість, самокритичність та уважність. Поруч з дієсловами *selects*, *shuts*, *notes* вона ніби пробуджується, воскресає, наповнюється рухом, що свідчить про її життєвий тонус і довговічність.

У цьому фрагменті духовний світ авторки, як «божественний келих», наповнюється кришталево чистою егоїстичною рідиною, тим більше, що за допомогою вислову "*her divine Majority*" [43] образ душі співвідноситься з божественною силою, і вочевидь характеризується святістю, безгрішністю, надмірним інтересом до себе та зосередженістю на власних потребах. У тому числі ми спостерігаємо наявність двох світів: «My World», «Unfamiliar World».

Контекст вірша свідчить про те, що *the Chariots* постає супротивником, загрозою, джерелом небезпеки, втручання якої може завдати кривди як одразу, так і в майбутньому. Душа авторки демонструє свою надзвичайну непорушність, невблаганну гордовитість, недосяжність високих порогів, непокірність лексемою *unmoved* як перед нечистю (*the Chariots*), так і перед всевладним Всевишнім (*an Emperor*). До речі, неозначений артикль перед *Імператором* свідчить про його не істотне місце, порівняно з душею поетеси. Воістину доленосне значення має лексична одиниця *Door*, яка слугує своєрідним коридором між затвірницьким «Я-царством» та «царством інших». Так, поетеса зображує душу, як оповиту таємницею кімнату з *дверима*, що замикаються на ключ, «дублікат» якого мають тільки обрані.

Займенникові одиниці вживаються з метою змалювати духовний простір особистості, що може нарощувати власні межі і переплітатися з

об'єктивною дійсністю [25, с. 11]. Крім того, вони сприяють самоідентифікації, на основі якої внутрішній світ героя – це світове безмір'я з власними координатами часу і простору. Отож, інтровертна природа поетичного тексту Емілі Дікінсон відбиває усамітнення і самомилування, як характерні риси егоцентризму.

Основу мовної актуалізації егоцентризму складає авторська модальність, як аксіологічно-когнітивний феномен, що слідом за Л.П. Войналович, відображає суб'єктивно-оцінне ставлення мовця-індивіда, його інтереси, наміри, думки, ідеї, почуття, переживання, умисли, бажання, пріоритети у ході комунікативної ситуації. Вона, безпосередньо, корелює з лінгвофілософським явищем *інтенціональності*, як фундаментальної властивості людини встановлювати потужний зв'язок між її свідомістю, мовленням та об'єктивною реальністю, тим самим генеруючи безмежний духовний простір з власними настроями і емоціями, як характерний прояв егоцентризму [10, с. 28-30].

Егоцентричність висловлювання породжують експресивно-оцінні предикати, прагматичні кліше, репліки-стимули або репліки-реакції з експресивно-оціночним елементом у їхній структурі, модальні дієслова та ментальні перформативи, що слугують прямими егомаркерами [26, с. 14].

Як приклад варто проаналізувати наступний текст американської феміністської поетеси, письменниці, дипломатки, критикині, просвітительки Сари Тісдейл «I Am Not Yours», де авторка звертається до свого закоханого, запевняючи його у тому, що вона не перебуває в полоні сердечної прихильності, не втратила світлий розум під впливом сильних почуттів і не потребує «ліків від кохання», але бажання розчинитися в морі любові викликає душевне піднесення.

I am not yours, not lost in you,

Not lost, although I long to be

Lost as a candle lit at noon,
Lost as a snowflake in the sea.
You love me, and I find you still
A spirit beautiful and bright,
Yet I am I, who long to be
Lost as a light is lost in light. [57]

Ораторка наголошує на тому, що серце і розум біжать у різних напрямках. З одного боку вона «не належить йому», «не потонула в ньому», а з іншого – вона усім серцем і душею прагне поринути з головою в океан пристрасті, розтанувши «як сніжинка у воді», «як полум'я свічі у денний час». Вона дійсно кохає свого обранця, і саме вираз "A spirit beautiful and bright" [57] доцільно описує її позитивну оцінку по відношенню до нього, виражену лексемами *bright*, *beautiful*, що підвищують ступінь зацікавленості суб'єкта. Модальна частка *yet*, як підсилювач вірності та відданості, егомаркує вислів, надає йому гордовитого, самовпевненого відтінку. У виразі "I am I" [57] відчувається присмак егоїзму героїні, оскільки авторка констатує свою присутність у художньому тексті, де займенник першої особи однини *I* уособлює та возвеличує образ. Власні думки репрезентовані ментальним перформативом "I find you" [57], що підкреслює суб'єктивізм в оцінці ситуації, посилюючи первинне прагнення і запал мовця.

Тож, емоційна-експресивна насиченість твору рефлексією, переживаннями, волевиявленням та індивідуальними почуттями забезпечує множинність змісту модусної сфери, тим самим збільшує межі макрополя егоцентризму.

Знаходячись в ізоляційному просторі, американська сценаристка, поетеса, сатирик Дороті Паркер використовує у своєму вірші-зверненні «A Certain Lady» чимало конструкцій та прийомів з метою впливу на адресата.

Суб'єктивна модальність авторки пов'язана з криком її Его, і відображається, здебільшого, за допомогою лексичних засобів.

When you rehearse your list of loves to me,
Oh, I can laugh and marvel, rapturous-eyed.
And you laugh back, nor can you ever see,
The thousand little deaths my heart has died.
And you believe, so well I know my part,
That I am gay as morning, light as snow,
And all the straining things within my heart
You'll never know. [55]

У цьому зворушливому вірші ми чітко спостерігаємо емоційний стан поетеси, її переживання та внутрішній потік думок репрезентовані егомаркованими одиницями *can, know*, які у поєднанні із займенником першої особи однини *I* характеризують впевненість героїні у самій собі і власних силах, разом з тим слугують сигналізаторами егоїзму мовлення. Індивідуально-авторська модальність представлена на морфологічному рівні особовими займенниками *I* і *We*, модальними дієсловами; на лексичному – порівняннями "*I am gay as morning, light as snow*" [55], епітетами *rapturous-eyed, gay, straining*, синонімами *laugh* і *marvel*, антонімічністю виразів "*I am gay as morning*" [55] і "*my heart has died*" [55], вигуком *Oh*, як засобом виразності і волевиявлення мовця; на синтаксичному рівні – інверсією "*nor can you ever see*" [55], повторами, що увиразнюють мову "*And you*" і "*You'll never know*" [55].

Суб'єктивна модальність, як маркер мовного егоцентризму, служить характерним проявом уявлень, переконань та оцінок суб'єкта про «предмет» об'єктивного світу [10, с. 32]. Специфічна лексика віршованого

твору відтворює суб'єктивну інтенцію мовця-індивіда, його відношення та оцінки, як наслідок, він привласнює собі цілісну систему мови з власними часовими і просторовими координатами.

Американське поетичне мовлення, слідом за Н.Г. Гуменюк, насичене непрямими егомаркерами: вставними словами та безособовими конструкціями: *it is quite evidently that, it would be, it will be, it is necessary/obvious/certain, as stated/shown, in fact, but if only, there is no doubt that, there is nothing to*, що допомагають мовцю виразити свої почуття, ставлення до об'єкта висловлювання, підтвердити достовірність інформації [13, с. 25]. Таке лексичне різнобарв'я вказує на домінування суб'єкта у мовленні, адже осмислення фактів здійснюється в межах свідомості комуніканта.

Американська поетеса ХХІ століття, перекладачка, есеїстка Керолін Кайзер у власному поетичному творі «A Song for Muriel» імітує плин роздумів над цінністю власного життя, глибинний психологізм, стверджуючи, що її смерть спричинить руйнування стрункої узгодженості Всесвіту.

There is nothing to explain.

It's all right here

Very clear.

Once I am dead

Something will be said.

How nice I won't be here

To see how they get it wrong. [52]

Поетеса за допомогою другорядних егореферентів "*There is nothing to explain.*" [52], "*It's all right here. Very clear.*" [52] наголошує на очевидному погіршенні ситуації, після того як вона потрапить до загробного світу. Між іншим ці лексичні егоїстичні маркери свідчать про

те, що дискурс належить, безпосередньо, мовцю-суб'єкту разом з його самовпевненістю та почуттям власної гідності.

Відповідно, на я-центричному фоні виділяємо наступні слоти: *перевага індивідуальним інтересам, самоповага та завищена самооцінка*, які відображають різноманітні види експресивно-емоційної реакції, тим самим формують егоцентричну позицію авторки.

Враховуючи багатоаспектність та поліфункціональність мовного егоцентризму, варто звернутися до категорії *дейксису*, як характерної ознаки індивідуальної присутності в поетичному тексті. Д. Хамзе стверджує, що мовець-суб'єкт знаходиться в центрі виразу, а його відношення до предмету висловлювання розширює межі інтерпретації змісту за рахунок своєрідного лінгвістичного наповнення [47, с. 24]. Таким чином, вираз набуває егоцентричного відтінку, оскільки носій мови постійно використовує займенник першої особи однини *I*, відповідно, одразу оволодіває мовною системою у певному просторово-часовому вимірі.

Вказівне поле складають три універсальні координати: мовець-індивід (*I*), місце (*HERE*) і час здійснення комунікативного акту (*NOW*). Ці дейктичні параметри систематизують особистісний та фізичний простори, відновлюючи взаємозв'язок між автором (адресантом) та читачем (реципієнтом) [47, с. 30].

Згідно з концепцією Ю.Г. Ковбаско, дейктичний потенціал мають прислівники, означений артикль, вказівні та особові займенники, адже вони спроможні дешифрувати наміри суб'єкта в акті індивідуального мовлення. Їх семантичне навантаження цілком залежить від точки огляду комуніканта, де організаційним ядром слугує, безпосередньо, його Его [17, с. 62].

Важливо проаналізувати фантастичну поезію «A Cry For Help» американської поетеси сучасності Мелісси Коеман, у якій авторка описує душевну спустошеність, свій тяжкий емоційний стан, пов'язаний з потребою у спілкуванні, дефіцитом позитиву та відсутністю живих, теплих стосунків.

I'm sitting here sometimes all alone

At midnight behind my computer

Writing, shedding my tears

Writing my dark poetry

Writing my cries for help

Waiting for a response

On my cry for help [53]

У цьому поетичному тексті авторка демонструє своє життя, просякнуте гниллю, суцільною темрявою, холодними сльозами. Її *чорна поезія*, яку вона безперервно пише, ототожнюється з життям. Душевний рана і болісні страждання розривають героїню зсередини, натомість її Его кричить про допомогу, потребує спасіння, чекає порятунку та захисту.

Фігура мовця у поезії є відправним пунктом вислову, має егоцентричний характер, оскільки організовує поле вказівки та структурує власну модель світу за допомогою виокремлення СВОГО Я "*I'm sitting all alone*" [53], МІСЦЯ ПОДІЇ "*here, behind my computer*" [53] та ЧАСУ як анізотропної течії "*sometimes, at midnight*" [53]. Простір першої особи охоплює її своєрідні стани психіки: стреси, пригнічення, неспокій, смятіння, хвилювання, страх. Таким чином, егоцентризм активізується за рахунок присутності автора на морфологічному, лексичному та синтаксичному рівнях, що робить контекст твору особистісно-орієнтованим.

Зважаючи на семантичний простір мовного егоцентризму, українська лінгвістка В.П. Пилипак стверджує, що дейктичні семи опозиційних компонентів «ТАМ» і «ТУТ» слугують повноправними егореферентами. Уживання прономінатива *there* служить дистантною одиницею і набуває таємничого, відчуженого характеру [27, с. 170]. Мотив використання автором вказівного прислівника *there* пояснюється вказівкою на власну віддаленість, спробою інтерпретувати журбу, почуття незадоволення, печаль, втрату, відсутність чогось або навіть кінець. Між іншим *here*, як феномен особистого простору, робить мовця видимим, прагматична природа цієї одиниці робить свій внесок у зміст, як наслідок, розвиваються наступні я-марковані відтінки: *свій, близький, духовний, явний, поряд, інтимний, сусідній, рідний, знайомий, сердечний, щирий, добрий, відвертий*.

Проаналізуємо фрагмент віршованого твору «I'm Here For You» сучасної американської письменниці Бріанни Тромблі, у якому авторка за допомогою прислівника *here* виражає свою підтримку, ментальну близькість навіть на відстані, прихильне ставлення, відвертість та щирість.

I'm here for you

Always, for anything

To share in the good times

In the bad, take away the pain

And when the darkness returns

I want to be there to hold your hand

Pull you through

Be the other set of footprints in the sand [58]

Авторка фокусує нашу увагу на нерозривному ментальному зв'язку між двома особами в історичних масштабах, де просторово-часова сфера суб'єкта HERE переплітається з віддаленим світом THERE. Індивідуальний

простір мовця – *бажаний, близький, рідний, теплий, приємний*, в той час як далекий простір – *холодний, безрадісний, важкий, непривітний, оповитий печалю*. Близький простір випромінює промені надії і добра "*To share in the good times*" [58], сприяє уникненню болісних відчуттів "*In the bad, take away the pain*" [58]. Героїня воліє проникнути до далекого світу "*I want to be there*" [58], аби завжди бути поруч, тінню сонця, підтримувати, дбати, окриляти. Тож, поділ світу у поезії на дві темпорально-локативні егомарковані простори репрезентується семантичною опозицією «HERE-THERE».

Матеріали здійсненого дослідження дозволяють узагальнити, що мовне поле егоцентризму перетворює уявного адресанта повідомлення на мовця-індивіда, який надає виразу самореферентних відтінків, тим самим робить типову подію егоцентричною.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі ми здійснили аналіз особливостей мовного егоцентризму, як макротекстуального механізму ідентифікації і декодування самореферентних смислів в американському поетичному мовленні. Лінгвістичні дослідження ретроспективи розвитку егоцентризму відображають різні шляхи його реалізації в процесі комунікативної події. Разом з тим народжується ментальна ікона «Его», яка з часом прогресує і вербалізується за допомогою слова. Дослідивши теоретичні підвалини мовного егоцентризму, а також проаналізувавши поетичні тексти американських поетів різних періодів, ми дійшли висновку, що існування Его як варіативного компоненту самореферентного простору поєднує в когнітивно-комунікативному процесі безліч шляхів осягнення істини світу і мови, як сутності нашої свідомості.

У теоретичному розділі кваліфікаційної роботи ми з'ясували основні тенденції розвитку егоцентризму як складного мультимодального явища, описали психологічний, філософський, когнітивно-семіотичний вектори його реалізації. Також ми охарактеризували та дали уточнене визначення «Его», як варіаційній одиниці суб'єктивної картини світу. Так, Его (Self-expression) – це кодувальний елемент духовної сфери, інтенційної активності, що увиразнює індивідуальний ефект присутності мовця, і тим самим наділяє вираз суб'єктивними смислами, які формують егоцентричну модель мовленнєвої ситуації. Окресливши поетологічний підхід до аналізу егоцентризму, нам вдалося вивчити його сутність та сучасний стан у концептуальному та вербальному ракурсах. Феномен егоцентризму вимагає розширення та безперервної оптимізації його науково-методологічного апарату, який являє собою низку прийомів, методів і стратегій, як провідних сподвижників у роз'ясненні змісту.

У другому розділі ми здійснили поетико-когнітивний аналіз поетичних текстів американської поезії, який створює систему міцного інтелекту, що забезпечує самостійне опрацювання стрижневих фрагментів, відстеження егомаркованих явищ, на основі яких інтерпретуються характеристики ядерного концепту і породжуються інноваційні образи та значення. На основі алгоритму ми дослідили Его в якості об'єкта поетико-когнітивного аналізу, який перетворює текст на я-орієнтований механізм пошуку істини й гармонії, «технічна система» якого активізується за допомогою всебічного індивідуально-особистісного осмислення законів навколишньої дійсності. Застосування методики аналізу поетичного тексту крізь призму словесного образу сприяє класифікації архетипних, стереотипних, кенотипних моделей концептуалізації егоцентризму та порівнянню їх функцій і параметрів. При тому, модель поетичного образу служить даниною, тією унікальною розумово-мовленнєвою інстанцією, яка інкорпорує концептуальний та комунікативний рівні, інтегруючи в собі поняття, інформацію та факти, сформовані в надрах архетипної, стереотипної та новообразної установок. Безперечно, поетична картина світу репрезентована виведенням на перший план самореферентної сторони авторської духовної життєдіяльності та її елементів, які генерують концептуальний простір егоцентризму, де існують суб'єктивні наміри читача і автора, а Его, як еволюційна твірна складова, уможлиблює шляхи розуміння прагматичних мотивів мовця.

Проаналізувавши матеріал, ми також з'ясували шляхи вираження егоцентризму у мові та мовленні, порівняли ключові засоби конкретизації і маніфестації егоцентризму, що виражають ступінь і динаміку егозабарвленості на різних мовних рівнях, встановили прагматичні мотиви в конкретних мовленнєвих ситуаціях та контекстах, а також розглянули роль і можливі точки огляду мовця-суб'єкта в комунікативному акті. Так,

мовний егоцентризм є комплексним багаторівневим конструктом, що виявляється у вигляді вказівки на творця лінгвальної діяльності у сукупності із просторово-часовими координатами. «Я-простір» формують специфічні дейктичні одиниці, метатекстові нитки, експресивно-оцінні предикати, елементи мовного коду, прагматичні кліше, засоби авторської модальності, дієслова, що описують ментальні стани та особливі знаки, які набувають смислового наповнення в процесі комунікативної ситуації, а їх значення цілком залежить від точки огляду мовця-суб'єкта.

Дослідження багатокomпонентної, багатовимірної і багат шарової структури егоцентризму на предметно-чуттєвому, асоціативно-образному та логіко-смиловому щаблях збагачує простір американської поезії за рахунок двовекторної експлікації: індивідуально-неповторному світосприйняттю автора-адресанта та суб'єктивно-афективному трактуванню повідомлення читачем-адресатом.

Ми довели актуальність та значущість дослідження когнітивно-семіотичних характеристик егоцентричного простору та особливостей мовної репрезентації Его в американському поетичному мовленні.

На підставі викладеного матеріалу можна зробити висновок про те, що основу формування егоцентризму складають мовний та концептуальний вектори, що увиразнюють суб'єктивну сферу поетичної свідомості митця, тим самим підсилюючи самореферентні смисли висловлювання, сприяють виявленню механізмів управління мовною діяльністю та творенню безпрецедентного, контекстуально зумовленого значення лексичних елементів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абросимова Н. Г. Эгоцентризм как междисциплинарный объект современных гуманитарных исследований./ Н. Г. Абросимова // Герценовские чтения. Иностранные языки: Сборник научных статей. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2018. – С. 35-36.
2. Акішина М. О. Образність англомовного поетичного дискурсу ХХІ століття: лінгвокогнітивний та комунікативно-прагматичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Херсон, 2014. 295 с.
3. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – [2-е изд.; пер. с франц. Е. Вентцель, Т. Вентцель]. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 416 с.
4. Белехова Л. І. Різномасштабне дослідження поетичного мовлення. Херсон : Айлант, 2018. 180 с.
5. Белехова Л.І. Архетип, архетипний смисл, архетипний образ у лінгвокогнітивному висвітленні (на матеріалі віршованих текстів американської поезії) / Л.І. Белехова // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. – Дрогобич : ДДПУ імені І. Франка, 2015. – № 3 – С. 6–16.
6. Белова А. Д. Комунікативні стратегії і тактики : проблеми систематики /А. Д. Белова // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. – К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. – С. 11–16.
7. Білецька Т. О. Роль дійсних елементів у реалізації стратегій впливу на адресата (на матеріалі анломовних текстів-описів товарів комерційних Інтернет-сайтів) / Т. О. Білецька // Мовні і концептуальні картини світу. – К., 2013. – С. 155–163.
8. Бойко Я. В. Естетична оцінка у поетичному тексті: лінгвокогнітивний аналіз (на матеріалі лірики англійського романтизму) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Донецьк, 2013. 289 с.

9. Бюлер, К. Теория языка: Репрезентативная функция языка / К. Бюлер // Пер. с нем. 2-е изд. М.: ИГ «Прогресс», 2001. – 504 с. URL: <http://padaread.com/?book=78166>
10. Войналович Л. П. Модальність як багатоаспектна лінгвістична категорія / Л. П. Войналович // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія : Філологічні науки. - 2013. - Кн. 3. - С. 28-32. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2013_3_6.
11. Гергокаева Д.Д. Эгоцентризм лингвистического дискурса: на материале русского, английского, карачаево-балкарского языков; Кабард.-Балкар. гос. ун-т им. Х.М. Бербекова, 2008. 181 с.
12. Голобородько К. Ю. Когнітивна лінгвістика: дослідницький інструментарій та моделювання концептосфери митця. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: "Лінгвістика" : зб. наук. праць. Вип. IV. Херсон, 2006. С. 295–300.
13. Гуменюк Н. Г. Категорія дейксису в англійській мові : універсальний дейксис / Н. Г. Гуменюк // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки.Мовознавство. – Луцьк, 2012. – № 6. – С. 24–26.
14. Гуреев В.А. Языковой эгоцентризм в новых парадигмах знания // Вопросы языкознания. М., 2004. №2. С. 57-67.
15. Ємець Н. О. Лінгвістичне втілення концепції особистості в поетичному Я. Наукові записки. Серія "Філологічні науки (мовознавство)". Вип. 118. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. Винниченка, 2013. С. 230–235.
16. Ємець Н. О. Тенденції еволюції концептуального простору EGO в американській жіночій поезії XVII–XXI століть: соціокультурний аспект. Вчені записки Таврійського національного університету імені

- В. І. Вернадського. Серія "Філологія. Соціальні комунікації". 2020. Т. 31(70). № 1. С. 68–73.
17. Ковбаско Ю. Г. Кореляція категорій модальності та дейксису у процесі формуванні "загального" значення лексичних одиниць в сучасній англійській мові [Електронний ресурс] / Ю. Г. Ковбаско // Одеський лінгвістичний вісник. – 2016. – Вип. 7. – С. 60-63. URL: <http://www.oljournal.in.ua/v7/odesa7.pdf>
 18. Козак С. В. До питання про "суб'єктивність" як об'єкта лінгвістичних досліджень / Софія Веніамінівна Козак // Одеський лінгвістичний вісник: науково-практичний журнал нац. ун-ту "Одеська юридична академія" / гол. ред. Н. В. Петлюченко. - Одеса : Вид. Дім "Гельветика", 2015. - Вип. 5. - Том 2. - С. 63-65.
 19. Колегаєва І. М. Полімодальність відчуттів у дзеркалі полікодовості тексту, або ще раз про антропоцентризм у лінгвістиці. Записки з романогерманської філології. 2015. № 2. С. 105–112.
 20. Кравцова Е.И. Эгоцентрические единицы языка и их роль в коммуникативной структуре текста. Мир науки, культуры, образования. Горно-Алтайск, 2012: 295 – 298.
 21. Кузнєцова Л. Р. Антропоцентризм як провідний принцип текстологічних досліджень. Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія : Філологічна. 2013. Вип. 33. С. 76-87.
 22. Маріна О. С. Парадоксальність у сучасному англійському поетичному дискурсі: когнітивно-семіотичний вимір : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2016. 434 с.
 23. Ніка О. І. Аспектологія аналізу суб'єктивного в лінгвістиці / О. І. Ніка // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика: Зб.

- наук. праць. Випуск VII. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Т.Г. Шевченка, 2000. – С. 15- 22.
24. Ніконова В. Г. Концепт – концептуальний простір – картина світу: досвід поетико-когнітивного аналізу художнього тексту. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія "Філологія". 2012. Т. 15. № 2. С. 117–123.
25. Петренко Н. В. Займенник у віршованих текстах американської поезії : когнітивно-семіотичний та лінгвосинергетичний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Наталія Володимирівна Петренко. Харків, 2008. 20 с.
26. Пилипак В. П. Антропоцентричні та егоцентричні концепції в лінгвістиці / В. П. Пилипак // Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць. Випуск 18 / Укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – С. 13-18.
27. Пилипак Валерія. Вияв егоцентричної семантичної опозиції "там" – "тут" в українській мові / Валерія Пилипак // *Studia Ukrainica Posnaniensia* / Red. Anna Horniatko-Szumilowicz (red.naczelnny), Tetiana Kosmeda (red. naukowy) i inne. – vol V. – Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2017 – pp. 169-174.
28. Рассел Б. Человеческое познание. Его сферы и границы. Киев : НикаЦентр. 2001. 560 с.
29. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.
30. Сидельникова Л. В. Специфіка функціонування мовного знака у знаковій системі мови / Л. В. Сидельникова // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – Вип. 18. – 2010. – С. 382–391.

31. Ткач Л. Н., Клименкова В. А. Семіотичний аспект маніпуляції свідомістю через рекламу засоби масової комунікації / Л. Н. Ткач, В. А. Клименкова // Молодий вчений. – 2016. – Ч. 2. – №1 (28). – С. 126-129.
32. Чекстере О.Ю. Погляди Ж.Піаже на особливості егоцентризму дитячого мислення / Оксана Чекстере // Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія / за ред. академіка С.Д.Максименка. – К.: Главник, 2008, – Том X. - Частина 8. – С.632-642.
33. Чепелева Н. В. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник самопроекування особистості / Н. В. Чепелева // Педагогіка і психологія. Науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – № 9/СХХУІ. – 2014. – С. 22-25.
34. Черська Ж. Б. Концепти “егоїзм” – “альтруїзм” у лінгвокультурологічному аспекті (на матеріалі німецької мови) / Ж. Б. Черський // Мова і культура. Наук. видання. Випуск 7. Том IV/1. – К., 2004. – С. 307-311.
35. Шаповалова Л. В. Аксиологічно домінантний концепт „Егоцентризм” у французькій фразеологічній картині світу / Л. В. Шаповалова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2021. - № 3 (341), квітень.- С. 86-95.
36. Шевченко І. С. Історичні лінгвістичні студії: когнітивний вектор. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія "Філологічні науки. Мовознавство". 2011. №3. Ч. 1. С. 200–203.
37. Юнг К. Г. Человек и его символы. Москва : Серебряные нити, 2017. 352 с.

38. Якобсон Р. О. В поисках сущности языка. Антология. Семиотика / сост. Ю. С. Степанов. Москва : Радуга, 2001. С. 111–128.
39. Янченко Ю. А. Мовна репрезентація емоцій як засіб персоналізації в поетичному мовленні Аркадія Казки. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Філологія". 2016. Вип. 74. С. 76–79.
40. Allen Ginsberg, 'America' in Howl, Kaddish, and Other Poems (London: Penguin, 2009), pp. 31-34. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/3986496/mod_resource/content/1/HOWL%20AND%20OTHER%20POEMS.pdf
41. Allen Ginsberg, 'Sunflower Sutra' in Howl, Kaddish, and Other Poems (London: Penguin, 2009), pp. 28-30. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/3986496/mod_resource/content/1/HOWL%20AND%20OTHER%20POEMS.pdf
42. Angelou M. Still I Rise. URL: <https://www.poetryfoundation.org/poems/46446/still-i-rise>
43. Dickinson Emily. 1082 poems [Electronic Resource] / E. Dickinson. – 2012. – P. 1008. URL: www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/emily_dickinson_2012_5.pdf
44. Diessel H. Deixis and Demonstratives / H. Diessel // Semantics. Vol. 3. / [Ed. by C. Maienborn, K. von Heusinger & P. Portner]. – Berlin/Boston : Walter deGruyter, 2012. – P. 2407–2432.
45. Garmer D. Transformation of Propensity. URL: https://www.poetrysoup.com/poem/transformation_of_propensity_439389
46. Gavins J. The Text World Theory: An Introduction. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2007. 193 p.

47. Hamze D. The role of deixis in the grotesque genesis (on works of W. Gombroich) [Электронный ресурс] / D. Hamze // GISAP : PhilologicalSciences. – 2016. – № 9. – P. 23–32. URL: <http://journals.gisap.eu/index.php/Philological/article/view/1258>
48. Harman A.L. Mother. URL: <https://www.familyfriendpoems.com/poem/mother-129>
49. Harner C.L. Immortality. URL: <https://clareharner.blogspot.com/2020/12/well-known-poem-by-clare-harner-lyon.html>
50. Keith K.M. The Paradoxical Commandments. URL: <https://www.paradoxicalcommandments.com/>
51. Kellie S. One. URL: <https://poemfanatic.blogspot.com/2016/04/one-by-shawnee-kellie.html>
52. Kizer C. A Song For Muriel. URL: http://famouspoetsandpoems.com/poets/carolyn_kizer/poems/22284
53. Koeman M. A Cry For Help. URL: <https://www.poemhunter.com/poem/a-cry-for-help-2/>
54. Morillas J. The Concept of Self: Some Cognitive-Cultural Considerations Concerning its Categorization and Expression in Spanish and English. URL: http://elies.rediris.es/Language_Design/LD2/morillas.pdf (дата звернення: 20.07.2022).
55. Parker D. A Certain Lady. URL: <https://poets.org/poem/certain-lady>
56. Read J.P. God's Gift. URL: <https://www.familyfriendpoems.com/poem/gods-gift-4>
57. Teasdale S. I Am Not Yours. URL: <https://americanliterature.com/author/sara-teasdale/poem/i-am-not-yours>
58. Trombley B. I'M Here For You. URL: <https://www.poemhunter.com/poem/i-m-here-for-you-5/>

59. Tucan G. Cognitive Poetics: Blending Narrative Mental Spaces. Self Construal and Identity in Short Literary Fiction. *Enthymema*. 2013. No. 8.92 P. 38–55.
60. Verhagen, A. Construal and perspectivisation // *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* / Ed. by D. Geeraerts, H. Cuyckens. – Oxford: Oxford University Press, 2007. P. 48-81.
61. Wilcox E.W. I Am. URL: <https://internetpoem.com/ella-wheeler-wilcox/i-am-poem/>
62. Wilcox E.W. The River. URL: <http://www.ellawheelerwilcox.org/poems/priver.htm>